

и остаће ове до маричке битке, где ће изгубити живот у борби против Турака (64—99).

Међусобни сукоби обласних господара један су од преломних момената у распаду државе Немањића — истиче Михаљчић. Док су Мрњавчевићи учвршћивали своје позиције у Македонији, а Угљеша проширио своју власт чак у Тракији, постепено и тихо јачала је властела у старим српским областима, пре свих Никола Алтомановић и Лазар Хребељановић. Мада су касније започели стварање феудалних покрајина, ипак су били довољно снажни да се супротставе Вукашину крајем седме деценије XIV века. Према вестима Србина (**Краљевство Слована**, стр. 60) Михаљчић је изнео да је до коалиције Николе Алтомановића, Лазара Хребељановића и цара Уроша против Мрњавчевића и сукоба дошло на Косову пољу 1369. године. Аутор је вести код Орбина само посредно контролисао, па се зато део анализе заснива на извесним претпоставкама.

Битка на Марици допринела је потпуном слому Мрњавчевића и коначном нестанку Српског царства, чији је цар живео још неколико месеци после битке (125—163). Она је прекинула развитак неких области, наглашава писац, али и рестаурацију српске државе под Мрњавчевићима. Настанак државе браће Драгаша и цепање области Мрњавчевића приказао је исцрпно и прегледно у поглављу Пропаст и подела државе Мрњавчевића (164—184). Одмах после битке на Марици нестала је држава де-

спота Угљеша, јер је била прва на удару, а Вукашинова област, иако окрњена, наставила је да животиари под његовим наследницима.

Нова подела останака Царства завршава се „расапом“ Николе Алтомановића 1373. године (185—207). Његова област је подељена између победника — Лазара Хребељановића и бана Твртка. Балшићи су само за кратко време држали приморске жупе Требиње, Конавле и Драчевицу. Иако су Упри узели учешћа у нападу на српског великаша, у изворима нема података да су се проширили на рачун области жупана Николе. Мада је победу над Николом Алтомановићем кнез Лазар платио вазалством према Угарској, он ће за кратко време избити у ред првих српских великаша, захваљујући економском и стратешком значају своје области, која ће постати центар окупљања у борби против Турака. Михаљчић каже да је кнез Лазар припремио обнову српске државе, али да није њен рестауратор.

У последњем поглављу (Од царства ка кнежинама 223—244) писац даје привредни и друштвени развитак феудалних области, које су настале расулом Српског царства.

Ова студија, тематски веома значајна, представља велики допринос историјској науци. Аутор је успео да дође до нових решења, која су први пут саопштена у овој књизи, с тим што су нека од њих посматрана у сасвим новом светлу.

Марица Маловић

РАШКА БАШТИНА

Завод за заштиту споменика културе, Краљево 1975, бр. 1, стр. 334

Завод за заштиту споменика културе у Краљеву већ десетак година привлачи пажњу културне и научне јавности својом стрпљивошћу, упорношћу и стваралачким прегалаштвом у области научноистраживачке дјелатности. За то вријеме он је знатно допринио конзерваторском очува-

њу и научном изучавању „Рашке баштине“, о чему се сада понајвише и брине.

Обиљежавајући десетогодишњицу свог рада, за своју врсту дјелатности својеврсно напорног, теогбног, о резултатима својим с времена на вријеме различитим, Завод је, веома срећно и промиш-

љено одлучио да покрене едицију „Рашка баштина“. То је тим корисније што се на терену старе Рашке налазе најзначајнији споменици српске средњовјековне историје и остаци споменика из осталих раздобља.

Срећно успостављајући неопходну везу између праксе и научног рада, Завод је успио да окупи позамашан број научних и стручних радника као своје сараднике на објављивању ове, с правом се може казати, репрезентативне публикације. Тиме је установио испунила свој задатак да резултате заштите и научног изучавања културно-историјских споменика Рашке објелодани и тако их учини доступним јавности. Ова је публикација, која би требало да излази повремено, урађена на високом нивоу, рекло би се вишем од оних које издају познатије и угледније културне и научне институције.

Чини се да се овом публикацијом хтјело пробудити интересовање за свестранију научну обраду споменика културе у Рашкој и подстаћи друге сродне институције да уложе напоре и средства на публиковању сличних издања, која су диван и трајан „споменик споменицима“.

Редакција, којој је на челу стојао Радомир Станић, окупила је позамашан број научних радова, међу чијим ауторима се налазе и нека врсна научна имена.

Ђурђе Бошковић се у уводном раду осврнуо на неке карактеристике регионалног просторног планирања споменика на територији средњовјековне Рашке, а Војислав Ј. Ђурић детаљније је обрадио Милешеву и у вези са њом дрински тип цркве.

Придржавајући се широког низа питања која заводи за заштиту споменика изучавају, редакција је објавила изванредан текст Светозара Радојичића о одјекну „Пјесме над пјесмама“ у српској умјетности XIII вијека.

Војислав Кораћ обрадио је мјесто Придворице у рашкој архитектури, а Гордана Бабић циклус Христовог дјетињства у предјелу с хумкама на фресци у Грацу.

Владислав Ристић пише о живопису цркве св. Стефана у Крушевцу, Милорад Михаиловић о зидним декорацијама новопавличке цркве, а Милка Чанак — Медич о манастиру Тројици под Овчаром.

О зидном сликарству цркве манастира Црне Реке објављен је занимљив текст Радомира Станића.

На основу нових фактографских података Здравко Кармаковић пише о Георгију Митрофановићу и кир Георгију.

О хамаму у Новом Пазару, подигнутом у XV вијеку, пише Слободан Ђорђевић, сигналишући на интересантну концепцију његове конструкције.

О археолошким истраживањима која су 1971. године извођена у Старој Павлици дат је кратак текст Обреније Вукадин.

О познатом манастиру Ђурђеви Ступови пише Јован Нешковић, који је израдио идејни пројекат за рестаурацију и вршио надзор над архитектонским радовима.

Антица Павловић пише о јавним споменицима посвећеним НОБ-у.

О римским термама у Чачку, прије свега о истраживањима и конзерваторским радовима пише Радослав Прокић.

О античким споменицима и предметима са локалитета Коловрат код Пријепоља пише Михаило Зотовић.

О истраживањима која су обављена од 1971 до 1974. на средњовјековном граду Сталаћу занимљив прилог саопштили су Д. Минић, О. Вукадин и С. Ђорђевић.

Један прилог проучавању сликаних декорација фасада српских средњовјековних цркава са подручја Западне Мораве саопштио је Доброслав Павловић.

Бранка Павић — Басти приложила је своје саопштење о цркви св. Николе у Палежу.

Занимљив текст о сеоској архитектури која настаје, посебно заснован на посматрањима у селу Градац, саопштава Слободан Недаковић.

О архимандриту Рувину Нешковићу и његовом боравку у Студеници објављен је краћи текст Мирјане Шакоће.

Остава римског новца која је 1970. пронађена код манастира Куманице на Лиму предмет је рада Добриле Гај — Поповић.

Миодраг Јовановић дао је текст о цртежима српских романтичара, који је у нешто другачијем облику читан приликом изложбе радова ових умјетника у Београду 1975.

Неке нове податке и закључивања о појединцима као покретачима стварања средишта у селима Ужичке Црне Горе саопштила је Надежда Пешић — Максимовић.

О царским дворима Петра Николаревића, познатијег под именом војвода Молер, из 1797. године пише Бранко Вујовић.

Мирко Ковачевић пише о конзерваторско-рестаураторским радовима на цркви манастира Лепенца у Расини.

О интересантном чардаку кнеза Милоша у Горњој Добрњи и његовој реконструкцији пише Марија Домазет.

Радмила Павићевић — Поповић проучавала је стару сеоску архитектуру, па је саопштила своја илустравања натписа на сеоским кућама у околини Чачка и Горњег Милановца.

Бранислав Живковић саопштио је податке о конзерваторским радовима на живопису манастира Жиче.

Најновијом проблематиком заштите споменика културе бавио се Владимир Бргуљан, који се осврнуо на први општи правни акт из области заштите споменика културе у Југославији, а о првим покушајима стварања конзерваторске службе у Србији пише Иван Здравковић.

Завод је, на крају приложио и извјештај о својој дјелатности од 1965. до 1975. године.

Књига је богато илустрована архитектонским снимцима, цртежима и фотографијама. Опрема је на врло високом нивоу.

Радман Јовановић

Др ДУШАН Ј. МАРТИНОВИЋ: „БУДВАНСКА РИВИЈЕРА“
„Обод“, Цетиње 1974, ст. 273

Будва са својом ривијером недавно је добила опсежну монографију која привлачи не само проучаваоце већ и читаоце. Њена посебна вриједност је у томе што илуструје низ специфичности које нијесу биле толико познате ни онима који су се бавили токовима развоја овог региона. Сада аутор, др Душан Мартиновић, на темељу дугогодишњег истраживања свих појединости, поред осталог, закључује да „Будванска ривијера несумњиво спада у најразвијачије крајеве на читавој европској обали Медитерана“.

Будва обилује историјским знаменитостима, махом од прије наше ере и касније, током разних и великих историјских перипетија. Њено раскошно богатство остаје импресивно, складно и присутно као вјечито подмлађена природа. Они који о њој пишу и размисљају осјећају да удишу свјежину и специфичну драж која долази с

атмосфером недогледне морске пучине и планинског масива одакле се пружа „лијепог видик, свакако међу најљепшим на свијету“.

Ова студија, крцата подацима и закључцима, у ствари је плод мукоградних пишчевих истраживања не само Будве и њене Ривијере већ и осталих градова и градића дуж Црногорског приморја.

Да би читаоцима био блискији, кад третира Будву и њену Ривијеру и физичко-географске компоненте аутор истиче да у њој туризам има доминантну моћ „тако да је благодарећи тим специфичностима будванска општина изашла у ред најразвијенијих у нашој земљи“, наговјештавајући и њену перспективну будућност. Он се, истовремено, осврће на остала већ позната туристичка мјеста — Вечиће, Каменово, Пржно, Свети Стефан, Милочер и Петровац, као и на друга мања, која све више освајају наш и страни свијет, ка-